

játékosságot is példázó zenei koncepció is előremutató világképet festett, de már nem az artisztikus elhatárolódás közönségriasztó pózából, és még az agresszív hajlamok (popzenés) provokálásától mentesen. Vagyis az emberi közöny, az érzéketlenség irányába mutató tendencia itt csupán az „ártatlan” szemlélődő tárgyilagos nézőpontjára utal, aki miért ne bízhatna a pozitív végkifejletben.

A főleg Steve Reich, Philip Glass és Michael Nyman révén ismert irányzat leginkább azzal okozott meglepetést, hogy a komolyzenében – évtizedek elteltével – újra megjelent a ritmus, méghozzá tonális hangrendszerbe foglalva, ráadásul hagyományos, akusztikus hangszereken. E jellemzői miatt akár a konzervatívizmus, vagy naiv művészet (talán hatásvadászat) vádja is érhetné a zenei koncepciót, ha figyelmesen hallgatva nem fedeznénk fel benne egy sajátos – addig csak ritkán alkalmazott – ám hatékony lélektani beavatkozást eredményező technikát. A csupán rövid motívumokra épülő, azt szinte változatlan tempóban, egymás után sokszor ismétlő, majd apró változtatásokkal felívelő hanghatás az apátiára hajlamos kortárs zenehallgató egyfajta „meggyőzésére” játszik – még ha kissé erőszakosan teszi is. Ám kétségtelen, hogy ezzel az alkotói módszerrel akár tömegek tudatállapota is kimondható a várakozó-szemlélődő passzivitásból – ahogy ezt a jóval korábban keletkezett, töretlenül népszerű Ravel-mű, a *Boleró* is meggyőzően demonstrálja.

Visszatekintve a zene elmúlt bő száz évére, az a balsejtelmű benyomásunk lehet, hogy már minden megtörtént a zeneművészetben; nemcsak a nagy, végső formai, elméleti és szellemi forradalmakon vagyunk túl, de már az évtizedekkel ezelőtt fodrozódó kisebb hullámokat sincs értelme újra felkorbácsolni. A százéves kortárszene – mint fogalom – nem csupán élemedett kora miatt kelt kissé szkizoid hatást – hisz ma sem születik annak bármelyikétől is modernebb zene –, hanem esztétikai paradoxonjai, vissza-visszatérő, önmagával is ellenkező vadhajtsái miatt is. Az ellentmondásos világról még ellentmondásosabb művek születtek, ami – innen nézve, összességében – mégsem tekinthető elhibázottnak. Az alkotók szünni nem akaró dilemmáit bár sok titokzatos erő ingerelte, a személyes motiváltság kettőssége sem teljesen logikátlan; egyrészt az új művészeti felismerések, egyben lehetőségek szükségszerű elfogadása, másrészt a született vonzalom együttes hatása a legvalószínűbb magyarázat.

Voltak persze alkotók, akik kívül maradtak mindenféle innovatív kezdeményezésen. Vagy azért, mert merev konzervatívizmusuk nem engedte, hogy az „igazolt” klasszikusok ellen lázadjanak, vagy azért, mert szabad lélekként egyszerűen így döntöttek; talán sejtve a törvényszerűséget, mely szerint egyszer majdnem minden újszerű mozgalmából „iskola” lesz. A szabad kívül maradók, illetve azok az alkotók, akik – megelégedve az őrlődést – idejekorán felhagytak a domináns úttörők követésével, a tapasztalatokat, tanulságokat felhasználva is jelentős, független művészek tudtak maradni. Általuk komoly esélye is lehet annak, hogy a művészi zenében újra szabadon éljenek az esendőség, a szertelenség, a játék, de akár az egyénieskedő szeszély eszközeivel is. Ezek a szerzők, mint például Lutosławski, Penderecki, Boulez, Ligeti, Cage, Kurtág ma már pontosan tudják (tudták), hogy az új és igazságkereső zene nem egy mozgalom, viszont bármi lehet, ami nemcsak látszólag létező, véletlen (improvizatív), elementáris, őszinte és egyetemes.

A 20. században felgyűlt tapasztalat annak dacára sem csekély, hogy az évezredfordulóra szinte minden fontosabb művészeti irányt, nagy összefüggések felismerését elősegítő szellemi vonulatot elvesztettünk, vagy oly mértékben elapróztunk, hogy már az erodált kincsek közt alig vesszük észre a mára is érvényes alapértéket. Új klasszikusok, mai, valóban kortárs géniusok, megkérdőjelezhetetlen fundamentumok helyett rövidlejáratú projektek, irányelvek, trendek, és mindezek jól promotált „művészeti vezetői” vannak legfeljebb – gondolnánk, a viszonylagos valóság keretei között. Pedig arra is gondolhatnánk, hogy természeti törvényszerűség és matematikai valószínűség alapján is igazolható lehetne, hogy napjainkban is születnek, léteznek Vivaldi-, Beethoven-, Sztarvinszkij, Schönberg-formátumú géniusok, ahogy minden biztonnal velünk él Duke Ellington, John Coltrane vagy Miles Davis jelenkori szellemi örököse is, de amíg ma nincs rájuk szükségünk, észrevétlenek maradnak.

Matisz László KÖLCSÖNHATÁSOK ÁLTALI EGYEDI HANGVÉTEL beszélgetés GYÉMÁNT BALINTTAL

A hazai improvizatív zene, esetleg jazz követői közül talán nem tűnt fel mindenkinek, hogy a kiváló zongoristák mellett van itt még egy hangszer, melynek nemcsak nagy hagyománya van mifelénk, hanem világviszonylatban is kiemelkedő kultúrája. Már jóval több, mint félszázada születnek ebben az országban olyan gitárosok – közülük nem egy világhírű –, akik a jelek szerint töretlenül a legmagasabb szinten tartják ezt a hangszeres kultúrát. Hosszú névsor állhatna itt. A fiatalabb generációk által pedig csak tovább „fokozódik a helyzet”. Közülük az egyik leginnovatívabb, és nem trendkövető, de trendformáló művészegyéniséggel beszélgettünk.

Sokféle zenét hallunk tőled, ráadásul úgy tűnik, mindegyikben otthon vagy. Hogy lehet ez? Egyrészt nyitott vagyok, keresem a lehetőségeket, másrészt sok különböző, és számomra nagyon fontos formációban van alkalmam színpadra állni.

A legizgalmasabb kérdés számomra, hogy hogyan sikerül beilleszkedni egy új – addig akár ismeretlen – zenei szituációba. Kérdés továbbá, hogy mennyire tudom a saját energiáimat kiengedni, arra is ügyelve, hogy ne akadályozzam a produkció eredeti irányát, vagyis az alkotói koncepciót. Például Harcsa Veronikával dolgozom egy akusztikus duó-formációban, melyben minden zenei összetevőt, funkciót így kell megoldanunk. Ahhoz, hogy ne legyen senkinek hiányérzete a zenével kapcsolatban, sokféle előadói vagy technikai eszközt is használunk; ilyenek részemről az úgynevezett looperek, melyek az előre felvett gitározással lehetővé teszik, hogy kicsit többen legyünk, tehát a kiegészítő vagy kísérő zenei elemek is megszólaljanak. Ettől lesz gazdagabb, színesebb a hangzás.

Egy másik formációban, a Bin-Jip nevűben pedig kifejezetten elektronikus zenei koncepcióval kísérletezünk, minél eredetibb megoldásokat keresve. Abban a zenekarban a sokféle effekt-pedálnak szánok fontos szerepet.

Gondoltok valamilyen behatárolható közönségrétegre is, vagy bíztok magatokban? Vagyis abban, hogy ami számotokra izgalmas, azt a közönség is annak fogja tartani. Nincs ilyen motivációnk, azaz tudatos terv, vagy becélt közönségtípus sem. Lehet, hogy egy zenésznek óriási luxus, ha azt csinálja, amihez a legnagyobb kedve van, de nekem eddig nem kellett olyan zenét játszanom, amit ne imádtam volna, és olyan formáció tagja sem voltam még, melyben ne szerettem és tiszteltem volna a kollégáimat; szakmailag, emberileg egyaránt. Ennyire szerencsés vagyok, és amiatt is, hogy van érdeklődő közönségünk. Tehát nincs olyan szempontunk, hogy ez vajon kinek fog tetszeni. Reméljük, nem is lesz, hisz a CD-inket is sokan megveszik.

Nem melleleg, összeállt az új trióm is, Fonay Tibor basszusgitáros-bőgőssel és Csizi László dobossal.

Ha kicsit rosszmájúan feszegetném még az előbbi kérdéseket, azzal érvelhetnék, hogy egy profi mindent tud, vagyis azt játszik, amit akar, vagy, ami éppen „menő” – mivel szakmailag felkészült. Tehát sikeresen háttérben tartod a rosszértelemben vett profizmust?

Így is mondhatjuk, de pontosabb, ha azt mondom: nagyon nyitottnak érzem magam. Amúgy a Bartók-konzervatórium gitártanára vagyok Juhász Gábor mellett, ahol főtárgyat és zenekari gyakorlatokat tartok, és imádom együtt dolgozni fiatal, a pályakezdés küszöbén álló művészekkel. A bluestól kezdve, a klasszikus jazzen keresztül, a legmodernebb zenéig mindent szívesen játszom velük, ahogy a kollégáimmal is. Minden, amivel foglalkozom, erős kölcsönhatásban áll egymással.

Remek énekesnőkkel dolgozol. Dalokat is írsz nekik, vagy „csak” nagyon szeretik a gitározásodat?

Társzerző vagyok mellettük; például a Bin-Jip-dalokban. A Veronikával alkotott duóban a repertoár gerincét ő hozza, illetve írja, de hogy beleszólást nekem is a dalok végső formáját illetően. Veronika elég nyitott arra, hogy kísérletezzünk a készülő dalokkal, akár a szabad improvizációnak is teret engedve. Általában többhónapos közös munka után mondjuk azt egy dalra, hogy kész van. Gereben Zitával két lemezt készítettünk, s mindkettőn vannak közös szerzeményeink.

Egyre inkább jellemző lesz, hogy estéről estére változnak kicsit a dalok – főleg a legutóbbi duó-produkciót tekintve –, vagyis emiatt is érdemes a koncertjeinket meghallgatni.

Milyen irányt vesz a saját zenéd, vagyis az új Gyémánt Bálint Trió stílusa?

Ezt még nem könnyű meghatározni, mert nem szeretném semmihez hasonlítani; annyi biztos, hogy nem mainstream jazz lesz. Talán kortárs improvizatív zene, ha ragaszkodunk valamilyen címkehez. Most próbálhatnék mondani valamilyen definíciót a jazzre, de minek. Elég sokféle zenét és zenészt sorolhatnék, amik, akik idetartoznak, a tradicionális vagy hagyományörző vonulattól a legmerészebb kísérleti irányzatokig. A jazz inkább egyfajta gondolkodásmód, mely számomra a szabadságot jelenti.

A legtöbb fiatal jazzmuzsikust figyelve könnyen megfejtethető, hogy melyik nagymester hatása alatt van az illető, még ha egy idő után próbálják is titkolni. Téged viszont nagyon nehéz ilyesmin „rajtakapni”...

Azért, mert nálam sokféle irányból jön az inspiráció. Ha meg kéne nevezni valakit, akit néha magam is hallok a saját játékomban, az Pat Metheny lenne. Ő nagyon erős beavatkozás, abszolút etalon volt nekem. Viszont pont emiatt nem használok szabályos jazzgitárt, főleg jazzközegben, hogy ezt mások ne hallják. Vagyis próbálok más irányba menni, és örülök, ha ez a hatás kívülről már nem tűnik fel.

John Scofieldet pedig a kísérletező kedve és a humora miatt is nagyon szeretem. Ő egy kicsit bolond, amit jó lenne ellesni tőle. Ugyanis a személyiségem miatt nekem nagyon nehéz volt kikerülni az iskolából. Mert én egy jó tanuló vagyok, abban az értelemben, hogy én tényleg csinálom, amivel megbíznak. Például az alapképzés és a mesterképzés közötti időszakban is minden pénteken ott ültem Babos Gyuszi óráin. Ez egyfelől nagyon hasznos volt, másfelől viszont nehezebben tudtam feloldódni a színpadon. El kellett telnie pár évnek, mire rájöttem, hogy már bármit csinálhatok, mert ez már a saját kreatív késztetésem, és az én felelősségem. Az pedig a legkevésbé sem érdekel, hogy a produkcióinkból hogyan adjunk el még többet, mert a művészi szempontok számomra sokkal fontosabbak. Persze boldog vagyok, ha sok embernek tetszik.

Benned mekkora az önmegvalósítás kényszere? Esetleg inkább a produkcióban neked jutó szerep minél jobb megoldása fontosabb?

Talán az utóbbi. Úgy gondolom, jó csapatjátékos vagyok, akivel sokan szeretnek együtt játszani.